

Ti szegény férfiak és persze nők

Juhász Zsuzsanna: *Hát micsoda nő ez!*

Szeged, 2021, AJ TÉKA Kiadó

Különleges élmények és eddig jobbra csak óvatosan körülírt igazságok birtokába kerülünk Juhász Zsuzsanna *Hát micsoda nő ez!* című kötetének olvasásakor. Ritkábban kerül a kezünkbe olyan írás, melynek szerzője pszichológusként, kellő írói vénával megáldva visz bennünket az élet olyan, az átlagos olvasó számára csak részlegesen feltárt területeire, ahol lehetőség nyílik önmagunk alaposabb megismerésére és saját, titkolt kérdéseinkre is választ kaphatunk.

A szakember magabiztosságával invitál bennünket a szerző olyan utazásra, melyet a freudi díványon már eddig is sokan megélhettek, a szépírói igényesség azonban jóval közelebb hozza az olvasót önnön személyiségének megértéséhez. Sajátos női látásmód szükséges ahhoz, hogy mélyebben betekinthessünk a jobbra androcentrikus világ mélyrétegeibe, s a feltárás közben az író azonnal tudomásunkra is hozza a női nem kiszolgáltatottságát, hiszen, ahogy írja, „a fül az egyetlen nyílás a nőknél, amit még nem adtak oda a férfiaknak úgy igazán...”

Juhász Zsuzsanna költőként 1985-ben került a figyelem középpontjába, amikor az *Élet és Irodalom* Új hang rovatában Bella István mutatta be az olvasóknak. Írásai a tudományos szakirodalom, az esszé és a szociográfia sajátos ötvözetei.

A *Pici anyuakám* és a *Máj velővel* írásaiiban színre lép a nő és az anya, aki túlságosan is szeret, mindenre sokkal érzékenyebben reagál, mint a férfiak, és nagyon fejlett a képzeletvilága. És az élet valós, olykor traumatikus eseményeinek elemzése, magyarázása során problémák sokaságát találja fel és találja ki magának, és

önmagát fantáziákkal tölti fel. Hiszen azért nő. Másrészről nem szabad elfelejtelnünk, hogy a nők anyaként „mindent megtesznek, hogy a lányuk keltette vágy beteljesüljön valamennyire. Amennyire szabad...” És arra is kaphatunk választ, mit gondol azokról, akik másként szeretnek: „Én úgy gondolom, aki a vele azonos neműt szereti, az nem is szeretni, hanem legyőzni szeretné a másikat – maga alá gyűrni, megadásra késztetni.”

Olvasás közben mindent megtudunk a férfi–nő kapcsolat árnyoldalairól, de felmerül bennünk az a gondolat is, hogy mennyire helyes a tipikus férfigondolkodás a nők megértéséhez. Elég visszautalunk Freud különös megállapítására, mely szerint a péniszirigység a nők sajátos lelki fejlődésének mozgatórugója, és ennek kapcsán igazán csak tiltakozni tudunk, hiszen Freud valójában a nőt másodrendűnek tekintette. Talán igaza lehet Nancy J. Chodorow-nak, amikor azt vizsgálja, mi lehet a férfiak igazságétikájának hátterében, s feltételezi, hogy ez nem más, mint az *anyaságból fakadó hatalom* kompenzálására irányuló törekvés. A tanácsalanság, mely nem láttatja meg velünk, mi végre is teremtettünk, hogy teljesítsük be küldetésünket. Feltételezem, hogy szakemberként a szerző jól ismeri a népszerű amerikai pszichoanalitikus munkásságát, s jól látja, míg a férfiak a nemi identitást szeparációval érik el, addig a nők identitásukat kötődés által szerzik meg. Számos lelki és társadalmi tényező meghatározó szerepét kell vizsgálni, hogy igazán megérthessük az anya–lány kapcsolatot, a férfi dominancia szerepét, az egyedül boldogulás képességének kialakulását, s napjainkban

a nemek szerepének megváltozását, átalakulását. Központi téma ez Juhász Zsuzsannánál akkor is, amikor egyik fejezetében az írás szerepéről elmélkedik. „Hát ti szegény férfiak és persze nők, költő és prózáíró nők, ugyan honnan is tudnátok, mi végre vagytok? Hogy minek kell nektek kínban vagy örömben vérizzasztón, de írni? Kell és kész.”

Mi lehet egy pszichológusnő következtetése a felmerülő problémákra? Ha gyermekeid vannak, akkor a másoknak való megfelelés olykor káoszt és konfliktusokat teremt, hiszen az anyának gyermeke lelkével és képzeletvilágával is azonosulnia kell, hogy el tudja magát fogadtatni. Arról nem is szólva, hogy a gyermek nem tudhatja, nem érzékelheti, hogy az anyaság milyen átalakulást jelent a nőben. Nagyobb gond az, hogy az anyaságban a nőiségünket is meg kell tartani, s ezt gyermekünknek mintaként megmutatni. Nyilvánvalóan az anyai szereporientáció rendkívül széles, a megfelelés szinte lehetetlen, s ha túl sokat várunk el magunktól, az már az önszeretet ellentéte. Másik fontos kérdés, hogyan lehet gyermekünket folyamatosan elégedettnek látni. Anyaként a szerző így fogalmaz lányához írt monológjában: „Mikor te boldog vagy, akkor vagyok én szabad, akkor nincs szükséged rám... Biztosan feltalálsz magad itt is, ha ez a meseváros, s ha nem is az, te majd azzá teszed.”

Bagdy Emőke *A személyiség titkaiban* kiemeli, hogy a nő számára a legnagyobb érzelmi biztonságot a szeretetet adó párkapcsolat, a család jelenti. A mindennapi élettények és tapasztalatok birtokában azonban a biztonságérzet folyamatosan veszélyben van, a vállalt feladatok és nem várt helyzetek sorozatos szerepkonfliktusokat idéznek elő. Sok esetben az emberi szabad akarat és a választás lehetőségét tagadó redukcionista szemlélet ütközik össze. Juhász Zsuzsanna a *Pici anygalkám* című, a lányát ért trauma kapcsán, rövid elmélkedésben láttatja meg velünk, mennyire nehéz a dolgokat elfogadni akkor, amikor rábízunk valakire valami fontosat

megőrzésre, de soha nem kaphatjuk vissza. Az elvesztett, tönkretett gitár, a 'pici anygalkának' becézett hangszer nem a haragot váltja ki, hanem egy sajátos katarzis-élményt, mely a dolgok elfogadásából fakad. „Időben mentél el, pont időben, s így tiszta maradt a szíved, kislányom... akartad mi van az emberekben, és mi az, ami kívülről jött, idegen anyag.”

Az *Édesmindegyben* magrajzolt anyaképpel a saját lánygyermek sorsát előre vetítve kiemeli a szerző a megmásíthatatlan igazságot: „anyáca leszel vagy apáca”, s ebben benne van a lehetőségek ígérete éppúgy, mint a lehetőségek elvesztése, hiszen anyaként és pszichológusként is tisztában van vele, hogy az élet kérdések sorozata, melyeket jól-rosszul igyekszünk megválaszolni, de mégis minden örök bizonytalanságban marad.

A *Máj velővel* címet viselő második rész írásai is a női védtelenség és kiszolgáltatottság tényét helyezik fókuszba, mintha a női nem képviselőit sokkal több megpróbáltatás érné, hiszen a rettegett Alzheimer-kór is főként a nőket érinti, s mindez talán azért van, mert nem tanultak meg önzőnek lenni, jobban szeretnek élni másokért, mint magukért, ahogy Juhász Zsuzsanna fogalmaz, nem voltak eléggé önérvényesítők. És mi lesz mindennek a következménye? „A lélek megroppanása, a személyiség elvesztése a közönyösség, memóriavesztés, elbutulás legelején.”

A szerző gondolatai Arno Anzenbacher német filozófus véleményét látszanak megerősíteni, mely „szerint az anya-leánygyermek kapcsolatában tudomásul kell venni, hogy saját magát mint öncélt az ember csak másokkal együtt tud beteljesíteni”. A nemek egymásrautaltságában pedig a másikkal akarom egységben tudni magam, mert nem tudok csak úgy magamban önálló személy lenni, szükségem van a másokra, hogy hiányosságaimat kitöltsem vele. És minden rendben van az anya-gyermek kapcsolatban, hiszen – ahogy a szerző is megerősíti – „nekem nem kellene felnőtt gyerek, nem tudom elgondolni,

mit is tennék, ha már felnőtten láthatnák először”.

Juhász Zsuzsanna könyvéből világossá válik, hogy a nőkre nehezedő terhek az emancipációt követően sokasodtak, a minden szerepben való megfelelés igáját húzzuk. Csernus Imre nőkről írott könyvében megerősíti: „Minél okosabb valaki, annál fejlettebb álarcokat használ, ha nincs meg benne a belső béke.” Ha kanti értelemben önmagunkra mint morális lényre gondolunk, ott téblábolunk a beteljesíthető jó és a beteljesedett jó vagy rossz között, elkedvetleníthet bennünket a megtapasztalások hús-vér valósága. A megdöntött és visszavágyott tabuk feltárják azokat az anomáliákat, melyekkel szembe kell néznünk; mikor szolgálunk muszájból, pénzért, és mikor szívvel-lélekkel, mikor kérlelhetetlenül és mikor engedékenyen. A napjainkra megváltozott férfi és női szerepek miatt a stressz, a békétlenség, az elveszített vagy éppen megszerezni kívánt dominancia alakítja életünket, ahol a házasság már nem feltétlenül a „szent karám”, mint egykor a múltban, de másként kell reagálnunk az öregek problémájára, az egyre népszerűbbé váló ‘mama-hotelre’. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a férfit továbbra is a nemzés vágya irányítja, bár eredendő szerepét nem sikerül mindig jól beteljesítenie, míg a nő a szervező-békítő-együttérző szerepet alakítja, ő a Nagy Összehan-

goló. Müller Péter nagyon találó gondolata illik ide a női szerepről: „a nők emberi bölcsessége feldolgozza a sérelmeket. Mi férfiak ezt nem vesszük észre, férfigőgünk miatt nem vesszük észre, hogy ez a jószág egy számunkra érthetetlen lelki intelligencia marad.”

A korábbi tabuk átalakulásáról is részletesebben olvashatunk Juhász Zsuzsa kötetében. És igaza van egy olyan kijelentésével, mely a ma emberét jellemzi leginkább, s a végső kimenetelben nem mindig lesz pozitív a végeredmény: „Ma a tabutlanság a tabu. Az értékek és a hozzájuk tartozó szabályok (szabálynélküliségek?) sokszínűsége. A végtelen szabadság a pillanatban.”

Egyvalami azonban teljesen biztos. Viselkedésünkben a szülőktől és a környezettől ellesett pozitív és negatív konfliktuskezelési modellt választjuk, sokszor dependens lesz személyiségünk, mégis próbálunk hiteles szülők és társak lenni, aminek hihetetlen nagy személyiségformáló ereje van, hiszen a gyermek alapján egoista, mert kicsi, védtelen és kiszolgáltatott.

Egy recenzió terjedelme nem teszi lehetővé a minden részletre kiterjedő ismeretést, csak gondolatébresztő lehet, és e sorok írója jó szívvel ajánlja minden érdeklődőnek, hogy szálljon le az írónővel a lélek bugyraiba, hogy ezáltal önmagát és másokat is jobban megértse.

Csontos Márta

CSONTOS MÁRTA (1951) tanár, költő, irodalomtörténész. PhD-fokozatát a PPKE BTK Irodalomtudományi Doktoriskolájában szerezte 2019-ben. Legutóbbi kötetei: „Zászló a szélben”. *Transzcendencia és küldetésstudat Reményik Sándor költészetében* (Hungarovox, 2020), *Carpe diem-kísérletek* (Napkút, 2021).